

ULOGA UN NA ISPITU

Organizacija ujedinjenih nacija (UN) ključna je međunarodna organizacija, osnovana za promovisanje globalnog mira, bezbednosti i saradnje. Zvanično je uspostavljena 24. oktobra 1945. godine potpisivanjem Povelje UN, a nasledila je Ligu naroda. Njen primarni cilj je održavanje međunarodnog mira i bezbednosti, podsticanje prijateljskih odnosa među nacijama i postizanje međunarodne saradnje u rešavanju ekonomskih, socijalnih, kulturnih i humanitarnih problema. Ima skoro univerzalno članstvo, trenutno uključuje 193 države članice. Manje-više svi već znamo mnogo toga o UN, ali hajde da ipak malo osvetlimo određene važne elemente. Sastavljena je od šest glavnih organa. Najvažnija je Generalna skupština. Tu je i Savet bezbednosti, koji ima glavnu ulogu, odnosno odgovornost za održavanje međunarodnog mira i bezbednosti. Ima pet stalnih članica (Kina, Francuska, Rusija, Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD) sa pravom veta i 10 nestalnih članica. Sastoji se još od Ekonomskog i socijalnog saveta, kao i Međunarodnog suda pravde, koji je glavni sudski organ UN, ali ga najmoćnije države sveta, uključujući SAD, Rusiju i Kinu, manje-više bojkotuju. UN igra ključnu ulogu u oblasti održavanja mira i bezbednosti (posredovanje, medijacija, diplomatija i sprovođenje mirovnih operacija u spornim područjima), iako sa različitim uspehom, i pre svega sa dosta nedostataka i nedoslednosti. Važna je i humanitarna pomoć i razvoj (npr. UNHCR, UNICEF, WFP, UNDP), pomoću kojih UN pruža pomoć milionima ljudi u nevolji, promoviše održivi razvoj i bori se protiv siromaštva. Takođe, promoviše ljudska prava (Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima i uspostavljanje mehanizama za zaštitu i praćenje ljudskih prava). Uprkos važnosti, UN se poslednjih godina suočavaju sa sve većim izazovima, posebno u pogledu njene efikasnosti u rešavanju savremenih sukoba i očuvanju mirovne uloge. Korišćenje prava veta od strane stalnih članica (posebno u kontekstu eskalacije geopolitičkih tenzija) često blokira usvajanje ključnih odluka u vezi sa ozbiljnim krizama (npr. Sirija, Ukrajina, Gaza). Ova paraliza ograničava sposobnost UN da brzo i odlučno deluje, čime se smanjuje njen autoritet. Savremeni sukobi su često unutrašnji, asimetrični, uključuju nedržavne aktere i terorističke grupe. Mirovne misije UN, koje su tradicionalno bile osmišljene za nadgledanje primirja između država, teško se prilagođavaju kompleksnim građanskim ratovima, gde „nema mira koji bi trebalo održavati“, što dovodi do sumnji u njihovu efikasnost i bezbednost. Neke misije u prošlosti su bile kritikovane zbog neefikasnosti u zaštiti civila (Bosna i Hercegovina, Ruanda), iako je Savet bezbednosti kasnije proširio mandate za zaštitu civila, ili čak zbog skandala sa seksualnim zlostavljanjem i iskorišćavanjem od strane mirovnjaka, što dodatno smanjuje javno poverenje i legitimitet. UN takođe ima velike unutrašnje probleme, posebno u vezi sa korupcijom, uznemiravanjem i lošim upravljanjem, a to nisu samo marginalne stvari; direktno utiču na legitimnost UN

i njenu sposobnost efikasnog delovanja na terenu. Pojavljuju se optužbe za proneveru, prevare i zloupotrebu finansijskih sredstava, posebno u obimnim humanitarnim operacijama i misijama na terenu. Ta sredstva su namenjena najranjivijima, pa njihova zloupotreba potkopava suštinu misije UN. Optužbe za korupciju odnose se i na dodelu ugovora, nabavku i logističke operacije unutar mirovnih misija, što povećava troškove i smanjuje operativnu efikasnost. Sve češće se pojavljuju i teže optužbe da su pripadnici mirovnih snaga (ili drugog osoblja UN) optuženi za seksualno iskorišćavanje i zlostavljanje ranjivih osoba, uključujući decu u zemljama domaćinima. Iako UN ima politiku nulte tolerancije prema svemu tome, kritičari tvrde da istrage i sankcije nisu dosledne. UN, koja poziva države na borbu protiv korupcije i osiguravanje ljudskih prava, gubi moralni autoritet ako ne može da se nosi sa istim problemima unutar sopstvenih redova. Skandali negativno utiču na spremnost država članica da finansiraju mirovne misije i razvojne programe. Kada su, kao što sam već naveo, na primer, mirovnjaci optuženi za zlostavljanje, to je najgora izdaja poverenja i uništava kredibilitet UN u zajednicama koje bi trebalo da štiti. Sve su češće i pritužbe i tužbe zaposlenih (prvenstveno žena) zbog uznemiravanja unutar same organizacije, koje se često „guraju pod tepih“, posebno u slučajevima kada su u skandale umešani najviši predstavnici UN. To pokazuje da svetski važna organizacija, koja je u istoriji učestvovala u nebrojenim mirovnim operacijama, nekako gubi svoju ulogu, moć i, pre svega, kredibilnost. Da li će uspeti da povrate prvobitnu ulogu, koju sam navodio na početku, doneće vreme. Činjenica je, međutim, da će rad svih aktera UN morati biti transparentniji, a briga za uspostavljanje mira u svetu mora biti nadograđena. Trenutno su daleko od toga, jer samo „rečima“ ne mogu rešavati svetske ratne krize i nebrojene žrtve. Uprkos svemu, UN (i dalje) ostaje neizostavan globalni forum za diplomatiju, humanitarnu pomoć i razvoj. Geopolitičke podele u Savetu bezbednosti i kompleksnost savremenih sukoba poslednjih godina, naravno, snažno ograničavaju njenu sposobnost da u potpunosti ispuni svoju temeljnu mirovnu i bezbednosnu ulogu. To često dovodi do gubitka njenog autoriteta i položaja u određenim kriznim situacijama.